

نگاهی به زندگی و آثار دکتر سیروس برادران شکوهی

حسن اسدی تبریزی

اشاره

مرحوم استاد دکتر سیروس برادران شکوهی از استادان شاخص دانشگاه تبریز و از شخصیت‌های علمی و فرهنگی تبریز در اسفند ۱۴۰۳ زندگی را بدرود گفت. ایشان از حامیان و مشوقان انتشار مجله آفاق اشراق بودند و به هر طریقی که می‌توانستند ما را در انتشار مجله کمک و تشویق می‌کردند. به مناسبت درگذشت استاد، زندگی و آثار آن انسان والا و شریف را در این یادداشت مختصر مرور می‌کنیم.

دکتر سیروس برادران شکوهی استاد بازنشسته گروه تاریخ دانشگاه تبریز و از شخصیت‌های علمی و فرهنگی تبریز بود. آن مرحوم در سال ۱۳۱۴ش در محله سرخاب تبریز به دنیا آمد. ایشان از نوادگان میرزا مهدی شکوهی (از شخصیت‌های عصر مشروطه) بود و نام خانوادگی «شکوهی» به این مناسبت در پشت نام استاد جای گرفته است.

استاد تحصیلات خود را تا دیپلم در تبریز گذرانید و پس از اتمام دوره سربازی، در آموزش و پرورش استخدام شد؛ در کنار تدریس در مدارس، به تحصیل ادامه داد و دوره کارشناسی رشته تاریخ و جغرافیا را در دانشگاه تبریز و دوره کارشناسی ارشد رشته تاریخ را در دانشگاه تهران سپری کرد و سپس برای دوره دکتری به ترکیه عزیمت کرد و دوره دکتری در رشته تاریخ را در دانشگاه آنکارا به پایان رساند.

دکتر برادران شکوهی از سال ۱۳۵۴ تا ۱۳۵۶ در دانشسرای تبریز به تدریس مشغول شد و با گروه تاریخ دانشگاه تبریز نیز به عنوان مدرس همکاری داشت. در سال ۱۳۵۶ به عنوان عضو هیئت علمی دانشگاه فردوسی مشهد پذیرفته شد و بعد از یک سال به گروه تاریخ دانشگاه تبریز انتقال پیدا کرد و تا سال ۱۳۸۱ در دانشگاه تبریز به تدریس و پژوهش مشغول بود.

ایشان در بین دوره‌های مختلف تاریخی، بیشتر بر تاریخ دوره قاجار و به ویژه به دوره مشروطه تمرکز داشت و چون روایت این دوره تاریخی را بدون توجه به روزنامه‌ها و نشریات این دوره ناقص می‌دید، سال‌های بسیار تلاش کرد تا این نشریات را شناسایی و جمع‌آوری کند و با تلاش بسیار آرشیوی تقریباً کامل از روزنامه‌ها و نشریات دوره قاجار فراهم کرد و در مقالات و تحقیقات خود از آنها استفاده کرد و اگر پژوهشگر و دانشجویی به تحقیق در این موضوع می‌پرداخت، او را راهنمایی می‌کرد و امکان استفاده از آرشیو روزنامه‌ها را برای پژوهشگران فراهم می‌کرد.

تاریخ تبریز و تبریزشناسی از دیگر حوزه‌ها و موضوعات مورد توجه مرحوم دکتر برادران شکوهی بود و ایشان علاقه ویژه‌ای به تبریز داشتند و در مورد شخصیت‌های علمی و فرهنگی تبریز و اماکن تاریخی و پیشینه محلات تبریز و به طور کلی تاریخ محلی تبریز محل مراجعه پژوهشگران و علاقمندان تاریخ تبریز بودند.

آن مرحوم خود را به دانشگاه محدود نکرده بود و در دوره تدریس در دانشگاه و به ویژه پس از بازنشستگی، در فعالیت‌های فرهنگی و علمی تبریز مشارکت داشت؛ عضویت در هیئت امنای کتابخانه

ملی تبریز و مشارکت و همکاری در برگزاری همایش بزرگداشت روز مشروطه در خانه مشروطه تبریز (که از سال ۱۳۸۲ به مدت چند سال در سالروز صدور فرمان مشروطه با حضور استادان، پژوهشگران و مسئولان استانی در خانه مشروطه تبریز برگزار می‌شد) از جمله این فعالیت‌هاست؛ ایشان در همایش سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ عضو و دبیر هیئت علمی همایش بود و ارائه گزارش روند برگزاری همایش در آغاز مراسم بر عهده ایشان بود و علاوه بر آن، به ترتیب مقالات «نگاه گذرا بر روزنامه‌های تبریز از مشروطه تا عاشورای ۱۳۳۰ق» و «اعزام نمایندگان روحانی دوره اول تبریز به مجلس شورای ملی» را در این همایش‌ها ارائه کرد [برگرفته از یادداشت جناب آقای رسول بشیری (مدیرکل محترم وقت فرهنگ و ارشاد اسلامی استان)].

مرحوم دکتر برادران شکوهی به پژوهش و مطالعه بسیار علاقمند بود و شخصیتی جست‌وجوگر داشت و تا زمانی که توان جسمی داشت و تقریباً تا دو سه ماه مانده به پایان عمر، همیشه کتاب‌ها و مجلات تازه منتشر شده را پیگیری می‌کرد، به انتشار برخی مجلات (از جمله مجله آفاق اشراق) کمک می‌کرد و برخی از تازه‌های نشر را خریداری و به دوستان خود اهداء می‌کرد و از برخی مقالات (از جمله مقالات مجله آفاق اشراق) کپی تهیه می‌کرد و در جلسات روزهای دوشنبه (جلسه جمعی از استادان بازنشسته دانشگاه تبریز) و پنجمین (جلسه جمعی از دوستان استاد در کتابفروشی سپهر) در بین حاضران توزیع می‌کرد و مقاله و کتاب تازه منتشر شده را به بحث می‌گذاشت و بدین گونه نشاط علمی در دوستان خود پدید می‌آورد و فضای بحث و گفت‌وگو را فراهم می‌کرد.

از دکتر برادران شکوهی مقالات مختلف و چند عنوان کتاب بر جای مانده است که از مهم‌ترین آثار ایشان می‌توان به کتاب یادداشت‌های میرزا اسدالله ضمیری ملازم خاص ثقه الاسلام شهید [این کتاب در سال ۱۳۵۵ منتشر شده است و بعد از ۴۷ سال از تاریخ انتشار کتاب، در آذر ۱۴۰۲ تئاتر ثقه الاسلام بر اساس این کتاب در تالار تربیت تبریز به صحنه رفت] و یادنامه مرحوم میرزا جعفر آقا سلطان‌القرائی [به کوشش دکتر برادران شکوهی، دکتر رحیم‌لو و دکتر کلانتری] اشاره کرد. مقالات و یادداشت‌های بسیاری از ایشان در مجلات و نشریات مختلف چاپ شده است که امید است در یک مجموعه گردآوری و تدوین و منتشر گردد [فهرستی از این مقالات به کوشش محمدباقر جباریان تنظیم و در ارج‌نامه استاد منتشر شده است].

در سال ۱۳۹۹ ارج‌نامه استاد با عنوان در جست‌وجوی تاریخ (شکوهی‌نامه) به خواستاری و

اهتمام دکتر عباس قدیمی قیداری و با مشارکت دوستان و دانشجویان ایشان از سوی نشر آیدین و بنیاد ایران‌شناسی آذربایجان شرقی منتشر شد و در تیر ماه سال ۱۴۰۲ مجلس بزرگداشتی برای آن استاد وارسته از سوی بنیاد پژوهشی شهریار در تبریز برگزار شد.

دکتر برادران شکوهی پس از طی یک دوره بیماری، در ۱۲ اسفند ۱۴۰۳ درگذشت. به مناسبت درگذشت ایشان، وزیر علوم، تحقیقات و فن‌آوری و استاندار آذربایجان شرقی پیام‌های تسلیت صادر کردند؛ پیکر او در قطعه مفاخر و هنرمندان وادی رحمت تبریز به خاک سپرده شد؛ آن مرحوم وصیت کرده بود که به جز مراسم تشییع مراسم دیگری برگزار نشود و هزینه مراسم به دانشجویان و دانش‌آموزانی که هزینه تحصیل ندارند پرداخت بشود و همچنین در زمینه ترویج کتاب و کتاب‌خوانی صرف بشود.